

หลักนิติธรรมกับสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย*

THE RULE OF LAW AND CRIMINAL INVESTIGATION IN THAILAND

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว)

Phrakruvinaidhorn Suriya (Kongkawa)i

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

Email: suriya.sur@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีกระบวนการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีที่สามารถลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลที่กระทำความผิดได้ เป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดในยุคนี้ หลักนิติธรรมเป็นสำคัญ งานสอบสวนคดีอาญาเป็นต้นทางของการรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญในคดีเป็นข้อเท็จจริงที่ยืนยันความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งมีผลต่อรูปคดีในชั้นพิจารณาและพิพากษา ของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสอบสวนคดีอาญาที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการสอบสวนคดีอาญาที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมของประเทศไทยกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส จากการศึกษาพบว่า ภายใต้หลักนิติธรรมหรือหลักนิติรัฐ กระบวนการยุติธรรมต้องทำการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ (Examination Principle) อย่างครบถ้วน 2 ประการคือ ข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด และ ข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด และส่งผ่าน “ความจริงแท้” ทั้ง 2 ประการดังกล่าว ไปในชั้นพิจารณาให้กับผู้พิพากษาเพื่อการใช้ดุลพินิจในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of punishment) โดยมีข้อเสนอแนะว่า การจะลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคลได้ การสอบสวนต้องกระทำอย่างละเอียดรอบคอบภายใต้หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและหลักนิติธรรม เพื่อให้ผู้ใช้ดุลพินิจพิจารณาสามารถพิพากษาลงโทษอย่างถูกต้องและเป็นธรรม การสอบสวนจึงจำต้องยึดหลักนิติธรรมเป็นกรอบความคิดและการทำงานเป็นพื้นฐาน เพื่อให้ได้คำพิพากษาที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการใช้ “หลักตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) อย่างเป็นกระบวนการเพื่อการตัดสินคดีเข้าสู่ “ความเที่ยงธรรม” ในการพิพากษาคดีเป็นรายบุคคลได้จริง เพื่อให้เกิดการใช้ “มาตรการบังคับทางอาญา” ที่เหมาะสมกับบุคคลในที่สุด

คำสำคัญ: หลักนิติธรรม, การสอบสวน, คดีอาญา

* Received 13 December 2021; Revised 26 December 2021; Accepted 27 December 2021

Abstract

The criminal justice system that has an investigation process to find the truth in any case that gives an appropriate punishment to the person who commits crime, considered to be the most effective criminal justice system, importantly under the rule of law. Criminal investigation work is the primary source for collecting important evidence as it is the fact to proof whether or not a suspect is innocence and moreover, it affects the case on the trial and in the judgment stage in the civil court, court of appeal and Supreme Court. This research has objectives as follow; 1) Study and analyze the criminal investigation follows the rule of law in Thailand. 2) Study and analyze criminal investigation follows the rule of law in Thailand compares to Germany and France. The study found that, according to the rule of law, 2 examination principles must be completed in the judicial process, which are; the facts of the offence and the facts of the offender, then pass on both of the "truth" to the trial. So that the judge's discretion will be applied the appropriate individualization of punishment. However, the study suggests that the investigation must execute carefully under the principles of criminal procedural law and the rule of law. Therefore, the discretion to judge the punishment will be right and fair. As a result, the investigation needs to be based on the conceptual framework and the work, to bring the fact of the judgment that relies on the procedure of examination principle in to "Justice" individually, in order to bring an appropriate individual "criminal enforcement measures"

Keywords: Rule of Law, Investigation, Criminal Case

บทนำ

การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยต่อประชาชน เพื่อการสร้างประโยชน์สุขของสังคม ความชอบธรรม จริยธรรม คุณธรรม มนุษยธรรม จะเห็นได้จากตัวอย่างในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ในโลก ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายก็ดี การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐก็ดี จะต้องอยู่ภายใต้พื้นฐานของหลักนิติธรรม ซึ่งหลักนิติธรรม (Bryan A. Garner., 1999) มาจากพัฒนาการหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็นหลักที่จำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่ให้เกินขอบเขตที่เหมาะสมและสมควร โดยต้อง

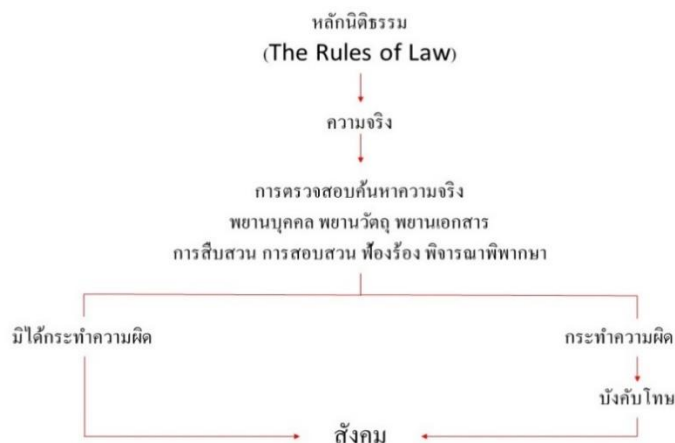
ปกครองภายใต้กฎหมาย A.V. Dicey ได้อธิบายหลักนิติธรรมว่ามีสาระ ที่สำคัญดังนี้ (A. V. Dicey., 1959)

1. หลักการกฎหมายอยู่เหนือสิ่งอื่นใด (supremacy or predominance of regular law) การปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น บุคคลต้องถูกลงโทษด้วยเหตุที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

2. หลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (Equality Before The Law) สมาชิกทุกคนในรัฐได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกชนชั้น และได้รับการพิจารณาจากศาล ยุติธรรม เป็นความเสมอภาคภายใต้กฎหมายของเจ้าหน้าที่และประชาชนภายใต้ระบบตุลาการเดียวกัน

3. ศาลจะให้ความคุ้มครองและบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน

ตามภารกิจของกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ 1) การคุ้มครองสังคม 2) คุ้มครองคุณภาพของการกระทำที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง 3.ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดกฎหมายอาญาของรัฐ (คณิต ณ นคร, 2564) จึงเป็นไปตามหลักทั้ง 3 ข้อดังที่กล่าวมานี้ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะทำงานสัมพันธ์อยู่ในสังคมปรากฏตามภาพดังนี้ (ธานี วรภัทร์, 2563)

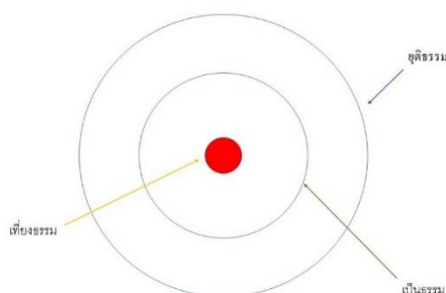

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงสัมพันธ์ของหลักนิติธรรมและกระบวนการยุติธรรมกับสังคม

ตามแผนภาพข้างต้น หลักนิติธรรมเป็นหลักการสูงสุดที่ครอบคลุมส่งผ่านลงมาสู่ “หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) ซึ่งเป็นหัวใจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการแสวงหาความจริงแท้ที่เกิดขึ้น (Claus Roxin., 2014) ตามพยานหลักฐานชนิดต่างๆ ตามความเป็นจริงและรวบรวมอย่างครบถ้วนสำนวนความเพื่อส่งผ่าน

ไปยังขั้นการพิจารณาพิพากษาคดี ให้ศาลสามารถที่จะทำการพิพากษาลงโทษบุคคลได้อย่างเหมาะสมกับบุคคลผู้กระทำความผิดนั้น อันเป็นไปตามหลัก “การลงโทษที่ได้สัดส่วน” จึงจะตั้งอยู่ตามหลัก “นิติธรรม” ก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพของกฎหมายและระบบยุติธรรมของทุกประเทศ การทำงานของบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องกระทำอย่างละเอียดรอบคอบและครบถ้วนทุกด้านเป็นสำคัญและอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและในกระบวนการจะต้องมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่ดีและเหมาะสม กระบวนการยุติธรรม เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยกับประชาชนในทุกขั้นตอน ไม่ว่าขั้นสืบสวนสอบสวนฟ้องร้องพิจารณาพิพากษา รวมถึงการบังคับโทษ ดังนั้นประชาชนทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายที่เป็นธรรมและได้รับความเที่ยงธรรม จึงจะบรรลุผลสัมฤทธิ์บนพื้นฐานของหลักนิติธรรมในกระบวนการต่างๆ ทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี (Fair Trial) ตามหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญาที่สำคัญ ได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution) หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Principle of substantive truth) หลักฟังความทุกฝ่าย (Principle “Audi alteram partem”) หลักวาจา (Principle of orality) หลักเปิดเผย (Principle of public Trial) หลักพยานโดยตรง (Principle of directness) หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ที่เรียกเป็นหลักในภาษาละตินว่า In dubio pro rio (Principle of presumption of innocence) หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (Principle of free evaluation of evidence) เป็นพื้นฐาน (คณิต ณ นคร, 2564) ตลอดทั้งหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพต่างๆ การได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค พยานหลักฐานที่ให้ผลในทางที่จะพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ การพิจารณาคดีจนสิ้นสงสัยของกระบวนการพิจารณาทุกขั้นตอน การพิพากษาคดี การลงโทษที่ได้สัดส่วนที่เหมาะสมของแต่ละบุคคล จึงจะเข้าถึงจุดสำคัญที่เรียกว่าความ “เที่ยงธรรม” อย่างแท้จริง ปรากฏตามภาพดังนี้ (ธานี วรภัทร์, 2563)

ภาพที่ 2 แสดงภาพของการเข้าสู่ความยุติธรรม เป็นธรรม และเที่ยงธรรม

เป้าหมายความสำเร็จของการดำเนินคดีอาญาคือ การได้มาซึ่ง “ความเที่ยงธรรม” ในขั้นตอนสุดท้ายของแต่ละคดีที่เกิดขึ้น กล่าวคือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถแยกผู้กระทำผิดอาญา หรือเป็นผู้บริสุทธิ์ได้อย่างมีเหตุผลเป็นภาวะวิสัยและกรณีกระทำความผิดอาญาที่สามารถกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมเป็นสัดส่วนของแต่ละบุคคลได้อย่างแท้จริง เมื่อถึงที่สุดของการพิจารณาคดีแล้วถ้าพบว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง การใช้ดุลพินิจในการใช้มาตรการบังคับทางอาญาก็ต้องเกิดขึ้นกับจำเลย (Bernd-Dieter Meier, 2009) การสอบสวนคดีอาญาจึงเป็นฐานสำคัญในการแสวงหาพยานหลักฐานข้อเท็จจริง ที่ใช้อำนาจรัฐกระทำกับประชาชนตามกฎหมายที่ให้อำนาจ ตัวบทกฎหมายและทางปฏิบัติจึงต้องมีความเสรี ประชาธิปไตย มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ (ธานี วรภัทร์, 2558) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ (คณิต ฦ นคร, 2556)

สำหรับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทยที่ผ่านมาพบเห็นความบกพร่องของการทำงานในการตรวจสอบค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจต่อเนื่องมาตลอด อาทิเช่น คดีเชอร์รี่แอนด์ดัลแคน คดีครูจอมทรัพย์ คดีลูกเศรษฐีขับรถเฟอร์รารีชนตำรวจเสียชีวิต คดียาเสพติด การใช้ความรุนแรง การซ้อมทรมาน ในการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อถือศรัทธาในความยุติธรรมในชั้นสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสอบสวนคดีอาญาที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการสอบสวนคดีอาญาที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในประเทศไทยกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) ตำรา บทความ รายงาน การวิจัยเกี่ยวกับหลักนิติธรรมกับสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย รวบรวมเอกสารกฎหมายต่างๆ เป็นส่วนสำคัญหรือเป็นส่วนหลักของการวิจัยครั้งนี้ โดยดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับหัวข้องานวิจัย ทั้งในและต่างประเทศได้แก่ประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์การสอบสวนคดีอาญาที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในประเทศไทย พบว่าการสอบสวนคดีอาญาต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมด้วย อันเป็นไปตามหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2563 มาตรา 3 วรรคสอง โดยภายใต้หลักนิติธรรม กระบวนการยุติธรรมต้องทำการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้อย่างครบถ้วน 2 ประการ คือ ข้อเท็จจริงของการทำความผิด และ ข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด และส่งผ่าน “ความจริงแท้” ทั้ง 2 ประการดังกล่าว ไปยังผู้พิพากษาเพื่อการใช้ดุลพินิจในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล การลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ข้อเท็จจริงทั้งสองประการดังกล่าวจะเป็นฐานข้อมูลสำคัญที่ทำให้ผู้พิพากษาสามารถจะใช้ลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคลได้ คำพิพากษาจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้ในคดีไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ที่ได้จากการสอบสวนและพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ไปสู่ “ความเที่ยงธรรม” ของการพิพากษาคดีเป็นรายบุคคลได้จริงภายใต้หลักนิติธรรม

2. ผลเพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการสอบสวนคดีอาญาที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในประเทศไทยกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่า ประเทศไทยนำหลักนิติธรรมมาใช้ ในขณะที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ใช้หลักนิติรัฐ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นหลักนิติธรรมหรือหลักนิติรัฐ ต่างเป็นหลักที่ยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญ ในการใช้อำนาจรัฐ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันเช่นกัน และในชั้นของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และยังพบว่า ประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ใช้หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเหมือนกัน ได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution) หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Principle of substantive truth) หลักฟังความทุกฝ่าย (Principle “Audi alteram partem”) หลักวาจา (Principle of orality) หลักเปิดเผย (Principle of public Trial) หลักพยานโดยตรง (Principle of directness) หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ที่เรียกเป็นหลักในภาษาละตินว่า In dubio pro rio (Principle of presumption of innocence) หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (Principle of free evaluation of evidence) เป็นพื้นฐาน (ธานี วรภัทร์, 2558) แต่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามพัฒนาการของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและบริบทของสังคมของแต่ละประเทศ

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสอบสวนคดีอาญาที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในประเทศไทย การใช้มาตรการบังคับทางอาญาเกิดจากความคิดและพัฒนาการอย่างเป็นรูปธรรมของมนุษย์ ตั้งแต่อดีตต่อเนื่องเชื่อมโยงมาจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นเครื่องมือที่มาช่วยกำกับพฤติกรรมของ

มนุษย์ด้วยกัน ในการดำรงอยู่ของสังคมเพื่อสร้างภาวะที่เรียกว่า “ภาวะแห่งดุลยภาพของสังคม” การใช้มาตรการบังคับทางอาญามีเป้าหมายต้องการเปลี่ยนพฤติกรรม บุคลิกนิสัยทัศนคติของผู้กระทำความผิดอาญา เช่น โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น ดังนั้น กระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ เงื่อนไขและวิธีการจึงต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้และจะต้องเป็นกฎหมายที่เหมาะสมเป็นหลักในการดำเนินการเพื่อความเป็นภาวะวิสัย

พระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวไว้ว่า “จะเห็นว่า กฎหมาย นั้น ไม่ใช่เป็นเพียงระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์หรือความประพฤติเท่านั้น แต่เป็นเครื่องกำหนดการจัดวางระบบ และกำหนดกิจการต่างๆ ของสังคมว่าจะทำอย่างไรกันด้วย เพราะฉะนั้น วินัย จึงไม่ได้มีความหมายแคบ ๆ อย่างในภาษาไทย คือ วินัยมิใช่เป็นเพียงระเบียบความประพฤติเท่านั้น แต่ วินัย หมายถึงระบบการจัดสรรสังคมทั้งหมด การจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ การจัดระเบียบกิจการของสังคม ซึ่งจะเป็นอย่างไรก็ต้องมีกติกามีข้อกำหนดที่ให้หมายรู้ว่าจะดำเนินไปอย่างไร เพราะฉะนั้น กฎหมาย จึงครอบคลุมความเป็นอยู่และการดำเนินกิจการทั้งหมดของสังคมมนุษย์ (ในขอบเขตของประเทศหนึ่งๆเป็นต้น) กิจการด้านเศรษฐกิจจะดำเนินไปอย่างไร กฎหมายก็เป็นตัวบ่งบอก การปกครองจะดำเนินไปอย่างไร กฎหมายก็เป็นตัวกำหนด การดำเนินชีวิตของบุคคลจะมีขอบเขตแค่ไหน คนจะสัมพันธ์กันภายในขอบเขตอย่างไร กิจการใดจะดำเนินไปอย่างไร กฎหมายก็จะก้าวไปคุมทั้งหมด” (พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552)

การสอบสวนคดีอาญาต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม ด้วยหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2563 มาตรา 3 วรรคสอง ความว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” จากมาตรานี้หลักนิติธรรม จึงส่งผ่านทั้งตัวบทกฎหมาย และองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องยึดหลักนิติธรรม ในคดีอาญาเป้าหมายในงานสอบสวนคือการตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle) ทุกองค์กรของรัฐจึงต้องร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มีหลักกฎหมายที่ตอบสนองต่อหลักนิติธรรม ที่สำคัญได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution) หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Principle of substantive truth) หลักฟังความทุกฝ่าย (Principle “Audi alteram partem”) หลักวาจา (Principle of orality) หลักเปิดเผย (Principle of public Trial) หลักพยานโดยตรง (Principle of directness) หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ที่เรียกเป็นหลักในภาษาละตินว่า In dubio pro rio (Principle of presumption of innocence) หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (Principle of free evaluation of evidence)เป็นพื้นฐานในกระบวนการชั้นเริ่มคดี ใน

ขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญาเป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงชั้นแรก กำหนดในบทบัญญัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138 (ธานี วรภัทร์, 2563)

การใช้มาตรการบังคับทางอาญาจึงต้องมีกรอบแนวคิดแนวทางในการใช้ดุลพินิจ เหตุผล เสมอว่าทำไมจึงใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้นๆ และตามจำนวนหรือระยะเวลานั้น ๆ แก่ผู้กระทำความผิดแต่ละคนนั้น การใช้มาตรการบังคับทางอาญาแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง นอกเหนือจากข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดแล้ว จึงต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องตัวผู้กระทำความผิดด้วยเป็นสำคัญ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของประเทศไทยฉบับปัจจุบันได้บัญญัติไว้ในมาตรา 138 ว่า

“มาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา”

บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึง “หลักตรวจสอบ” ว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่มีความสำคัญที่ขอที่จะตรวจสอบด้วย ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือมิฉะนั้นก็เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล (คณิต ณ นคร, 2564) การมีข้อมูลทุกอย่างของบุคคลผู้กระทำความผิดอย่างครบถ้วนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นที่มาของเหตุผลในการเลือกใช้มาตรการบังคับทางอาญาและกำหนดความหนักเบาที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของการกระทำความผิดนั้น ๆ

การให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมคือ การที่กระบวนการยุติธรรมเข้าถึงข้อมูลของประชาชนทุก ๆ คนที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างครบถ้วนด้วย กล่าวคือ ผู้พิพากษาต้องสามารถรู้รายละเอียดของตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในทุกด้านอย่างรอบครอบ ก่อนการพิพากษาคัดสินคดี ก็ย่อมให้ความยุติธรรมได้อย่างถูกต้องอย่างเหมาะสมแท้จริง มิติในการใช้มาตรการบังคับจึงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงใน 3 มิติ ดังนี้ (ธานี วรภัทร์, 2557)

1. มิติของข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดตามโครงสร้างความรับผิดชอบอาญา ในฐานะความผิดต่างๆ ที่บัญญัติไว้เป็นความผิดอาญา ที่ตรงกับกระทำความผิดของบุคคลนั้น
2. มิติของข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นหลักประกันการเข้าถึงบุคคลที่กระทำความผิดจริงอันทำให้เกิดความยุติธรรม (Fair Trial) โดยกระบวนการยุติธรรมจะต้องรู้จักและเข้าใจ “ประธาน” ของคดีเป็นอย่างดีและเพียงพอเพื่อการใช้ดุลพินิจหรือพิพากษาคัดสินในความถูกผิดกฎหมายของบุคคลนั้นอย่างเป็นธรรมตามหลัก “การพิจารณาคดีและใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of Punishment)
3. มิติในอนาคตของการอยู่ร่วมกันในสังคมอีกครั้งภายหลังการพ้นโทษ เป็นเหตุผลในอนาคตภายหลังจากการใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้นแล้ว ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้ถูกบังคับ เหยื่อ และสังคม เป็นประโยชน์หรือเป็นผลเสียต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมในอนาคตต่อไปอย่างไร

ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาต่อไปอีกประการคือ การใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการกระทำของบุคคล ตาม“หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of Punishment) เป็นสมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดกับความผิดอาญาที่เขาได้กระทำการขึ้นที่ถูกต้องเหมาะสมกับคนๆนั้น ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก กรณีจึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลัก การกำหนดโทษจึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลสำคัญของตัวผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอ ดังนั้น โดยหลักการแนวคิด และหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย โดยเฉพาะการสอบสวนคดีอาญา อยู่ภายใต้หลักนิติธรรม อย่างถูกต้องชัดเจน ในทางปฏิบัติ ถ้าเจ้าพนักงานสอบสวนคดีอาญายึดถือหลักนิติธรรมและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การปฏิบัติก็จะถูกต้องตามหลักกฎหมายและหลักนิติธรรม ก็จะเกิดความยุติธรรม เป็นธรรม และเที่ยงธรรม ต่อสังคมและผู้ต้องหา

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการสอบสวนที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในประเทศไทยกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีข้อมูลทางกฎหมายว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ใช้หลักนิติธรรม ในขณะที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส ใช้หลักนิติรัฐ ซึ่งโดยสาระส่วนใหญ่เป็นไปในกรอบแนวทางคล้ายคลึงกัน ในขณะที่กฎหมายพื้นฐานสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Basic Law for the Federal Republic of Germany) และรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส (CONSTITUTION DE 1958) ต่างใช้หลักนิติรัฐ (Legal State) รัฐที่ดำเนินการปกครองตามบทบัญญัติของกฎหมาย “Rechtsstaat” เพื่อคุณภาพของผู้ปกครองกับประชาชน ผู้ปกครองต้องใช้กฎหมายในการบริหารงานและปฏิบัติต่อประชาชนตามแนวคิดของเสรีนิยมประชาธิปไตย อาจกล่าวได้ว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้นแบบของหลักนิติรัฐ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ก็เป็นประเทศที่ตระหนักถึงการใช้หลักนิติรัฐนี้เช่นเดียวกัน (Etat De Droit) (Volker Epping, Gottfried Wilnelm Leibniz, 2015) สำหรับการสอบสวนก็อยู่ภายใต้หลักนิติรัฐ และส่งผ่านหลักการนี้โดยบทบัญญัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันมีหลักการพื้นฐานสำคัญ ในคดีอาญา เป้าหมายในงานสอบสวนคือการตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle) ทุกองค์ประกอบของรัฐจึงต้องร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มีหลักกฎหมายที่ตอบสนองต่อหลักนิติธรรม ที่สำคัญได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution) หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Principle of substantive truth) หลักฟังความทุกฝ่าย (Principle “Audi alteram partem”) หลักวาจา (Principle of orality) หลักเปิดเผย (Principle of public Trial) หลักพยานโดยตรง (Principle of directness) หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ที่เรียกเป็นหลักในภาษาละตินว่า In dubio pro rio (Principle of presumption of innocence) หลักความเป็นอิสระในการ

ซึ่งนำหลักพยานหลักฐาน (Principle of free evaluation of evidence) เป็นพื้นฐาน (Claus Roxin., 2014) เหมือนกันกับหลักการพื้นฐานของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยเช่นเดียวกัน ปัจจุบันการตรากฎหมายอาญาและระวางโทษมักจะมีกระบวนการและกลไกที่สมาชิกในสังคมนั้นๆ มีโอกาสหรือมีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการทางนิติบัญญัติ เนื้อหาของกฎหมายจะกำหนดว่าอะไรบ้างเป็นโทษทางอาญา ซึ่งนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติแล้วก็จะไม่มีโทษทางอาญา และรัฐเท่านั้นโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่จะเป็นผู้ลงโทษตามกฎหมาย และมีอำนาจนำเข้าสู่กระบวนการบังคับโทษได้ (Günther Kaiser, Heiz Schöch, 2003) ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามวิธีการและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัดและถูกต้องชอบธรรมด้วย ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย ในมาตรา 2 ความว่า

“มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

เช่นเดียวกับในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ว่าอำนาจตามกฎหมายที่ทำให้รัฐสามารถที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดได้นั้น เริ่มมาจากประมวลกฎหมายอาญา (Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB), Germany) มาตรา 1 (Section 1 No punishment Without a Law.) บทบัญญัตินี้คือหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (nullum crimen, nulla poena sine lege) หรือหลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” อันเป็น “หลักประกันในกฎหมายอาญา” และเป็น “หลักกฎหมายในรัฐธรรมนูญ” ซึ่งมีเนื้อสำคัญ 4 ประการคือ (คณิต ณ นคร, 2556)

1. การห้ามใช้กฎหมายจารีตประเพณีลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
2. การห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (analogy) ลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
3. กฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน
4. กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

จากหลักดังกล่าวนี้ได้หมายความว่ามุ่งเน้นแต่เพียงตัวอักษรหรือโดยเคร่งครัดตามลายลักษณ์อักษรแต่เพียงอย่างเดียวไม่ การตีความอาจมีการขยายความในบางกรณีได้ หลักการตีความโดยเคร่งครัดเป็นแต่การห้ามมิให้ขยายความตามอำเภอใจเท่านั้น แต่กรณีเป็นการตีความตามความมุ่งหมายของกฎหมายตามตัวบทกฎหมายแล้วก็ชอบที่จะทำได้ ประเด็นกระบวนการยุติธรรมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ต้องพิจารณาจากโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พิจารณาจากกลไก (mechanism) ทั้งระบบและการวางรูปแบบของกระบวนการ (form of Criminal Justice) ที่เป็นมาตรฐานมีประสิทธิภาพหรือไม่ บรรลุความยุติธรรมอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว ใช้

ทรัพยากรของสังคมอย่างคุ้มค่า กระบวนการยุติธรรมที่มีกลไกของกฎหมายและรูปแบบที่ไร้ประสิทธิภาพ ย่อมจะสร้างค่าเสียโอกาสทางสังคมอย่างมากและกลายเป็นอุปสรรคที่ลดทอนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ๆ

การสอบสวนเป็นต้นทางในการแสวงหาข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่างๆเพื่อนำไปสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ตามหลักนิติธรรมและนิติรัฐ เพื่อการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาที่ต้องแท้จริง และเที่ยงธรรม ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการใช้มาตรการบังคับทางอาญากับจำเลยมีความสำคัญมาก หากกระทำความผิดหรือบกพร่องย่อมก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบหลายประการ คำว่า “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” คือ ดุลพินิจของศาลในการที่จะกำหนด “มาตรการบังคับทางอาญา” (Kriminalsanktion) กับการกระทำความผิดใดความผิดหนึ่งนั้น (คณิต ณ นคร, 2556) ประเด็นจึงเกิดขึ้นว่า ความเหมาะสมของดุลพินิจที่กำหนดโทษจำต้องได้สัดส่วนที่เป็นธรรม ตามหลักการใช้มาตรการบังคับทางอาญาให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) พิจารณาจากอะไร ในประเทศภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) จะใช้ข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงพื้นฐานสำคัญจากกระบวนการยุติธรรมคือ “การตรวจสอบค้นหาความจริง” ใน 2 ประการดังนี้

1. ข้อเท็จจริงของพฤติกรรมในการกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด
2. ข้อมูลของบุคคล ประวัติความเป็นมา ความประพฤติเป็นอาชญา บุคลิกนิสัย เพศสภาพ สภาพทางเศรษฐกิจการเงินของบุคคล สาเหตุการกระทำความผิด ฯลฯ ของจำเลยแต่ละคน

ผลลัพธ์ของดุลพินิจในการกำหนดโทษจะออกมาเป็นกำหนดโทษในคำพิพากษา จึงอาจกล่าวได้ว่า “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” เป็นผลที่มาจากกระบวนการกระทำความผิดอาญาที่สอดคล้องกับพฤติกรรม ลักษณะการกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำ ตามที่กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาได้ดำเนินการมาแล้ว และความเป็นไปได้ในการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดคนนั้น “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” จึงต้องพิจารณาไปไกลกว่าการที่จะกำหนดว่าผู้กระทำความผิดควรจะได้รับโทษเท่าใด แต่จะต้องมองไปถึงการแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิดที่ได้ถูกกลไกของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะสามารถดำเนินการได้ด้วย อันจะยังให้บรรลุภารกิจของกฎหมายอาญาอย่างแท้จริง ดังนั้น การพิจารณาใช้ดุลพินิจจึงต้องคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดใน 3 มิติ คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นสำคัญ (ธานี วรภัทร์, 2557)

ในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการบังคับทางอาญา (Kriminalsanktion/ Criminal Sanction) กับการกระทำความผิดใดความผิดหนึ่งนั้น ศาลจะพิจารณากำหนดดังต่อไปนี้ (คณิต ณ นคร, 2556)

1. กำหนดชนิดของมาตรการบังคับทางอาญา (Krimininalsanktion/Criminal Sanction)
2. กำหนดความหนักเบาของมาตรการบังคับทางอาญา (Krimininalsanktion/Criminal Sanction) ที่ได้กำหนดตาม 1. และ
3. กำหนดการบังคับใช้มาตรการบังคับทางอาญา (Krimininalsanktion/Criminal Sanction) ตามที่ได้กำหนดตาม 2. นั้น

จากการพิจารณากำหนดโทษดังกล่าวจะเห็นได้ว่าดุลพินิจในการกำหนดโทษมิได้หมายความว่าเฉพาะการกำหนดเฉพาะเรื่องโทษว่าควรจะใช้โทษชนิดใด หนักเบาแค่ไหน แต่หมายความว่ารวมถึงการกำหนดใช้มาตรการบังคับทางอาญาต่างๆที่มีอยู่ในกฎหมาย รวมตลอดถึงการกำหนดว่าจะใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้นๆ อย่างไรด้วย เหตุนี้ดุลพินิจในการกำหนดโทษจึงหมายถึงการรอกการลงโทษ การรอกการกำหนดโทษ การยกโทษและอื่นๆด้วย “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” จึงเป็นตัวบ่งชี้ในการให้ความเป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญ และแสดงผลของมาตรฐานในทางประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการตรวจสอบค้นหาความจริงจากจำเลยตั้งแต่ชั้นสอบสวนคดีอาญา และจากพฤติกรรมการกระทำความผิดอาญาของเขาเป็นสำคัญ ซึ่งจะถูกรตรวจสอบโดยสังคมและมีผลต่อความเชื่อถือศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในสังคม

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หลักกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับโทษที่ยอมรับกันทั่วไปในวิชานิติศาสตร์ประการหนึ่งคือหลัก “ไม่มีโทษโดยไม่มี ความชั่ว” (Nulla poena sine culpa) หลักนี้มีความหมายสองประการ คือ จะลงโทษได้ต้องมีความชั่ว (Schuld) และจะลงโทษเกินความชั่ว (Schuld) ไม่ได้ (คณิต ณ นคร, 2556)

การลงโทษเป็นการตอบแทนการกระทำความผิด และศาลจะต้องลงโทษหนักเบาให้ได้ส่วนสัดส่วนกับความชั่วของผู้กระทำ กล่าวคือ ถ้ามีความชั่วมากก็ควรลงโทษหนักมาก ส่วนในขณะเดียวกันการลงโทษจะบรรลุจุดประสงค์ของการลงโทษตามกฎหมายสัมพัทธ์หรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอันดับสองเพราะการที่กฎหมายได้กำหนดให้มีโทษอาญานั้นก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเองสำนึกว่าตนได้กระทำความชั่ว และเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้เสียใจสำนึกตนเอง และผู้มีความชั่วมากก็ต้องรับโทษมากเป็นธรรมดา ด้วยเหตุนี้การลงโทษจึงต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นคนคนไปเพราะผู้กระทำความผิดด้วยกันอาจมีบางคนมีความชั่วน้อย เช่น ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนเลย แต่ถูกผู้ร้ายเฝ้าชักจูงไป ส่วนบางคนมีความชั่วมากเพราะเป็นหัวหน้าชักชวนผู้อื่นให้กระทำความผิดเป็นต้น คนที่มีความชั่วน้อยศาลก็ลงโทษน้อย ส่วนคนที่มีความชั่วมากศาลก็ลงโทษมาก ทั้งนี้ตามหลักที่ว่าต้องลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นคนคนไป (individualization of punishment) เทียบเคียงได้ในการกระทำความผิดของผู้หญิงที่เกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะต่างๆที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องใช้ “หลักความชั่ว” (Schuldsprinzip)

กับหลัก “การป้องกันทั่วไป” (Generalprävention/General Prevention) และหลัก “การป้องกันพิเศษ” (Spezialprävention/Special Prevention) เป็นเกณฑ์และจะต้องกระทำให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นคน ๆ ไป (หยุด แสงอุทัย, 2554)

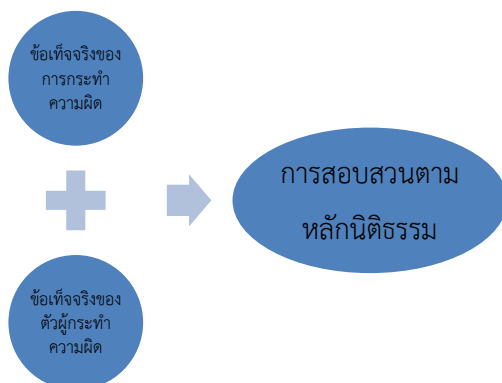
ดังนั้น ความชั่ว จึงเป็นเรื่องหนึ่งในโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา ที่สำคัญในการนำมาเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดโทษทางอาญาต่อตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลไป ข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษมีทั้งข้อเท็จจริงที่บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้งและข้อเท็จจริงที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง (คณิต ฌ นคร, 2556)

1. ข้อเท็จจริงที่บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง เป็นข้อเท็จจริงที่กฎหมายบัญญัติแสดงให้เห็นชัดเจนในเรื่องต่างๆ ที่มีผลต่อการกำหนดโทษ หรือดุลพินิจในการลดมาตราส่วนโทษ เช่น เรื่องบันดาลโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 72 หรือ เรื่องอายุของผู้กระทำความผิดตามมาตรา 76

2. ข้อเท็จจริงที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการกระทำความผิด หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาของผู้กระทำความผิดนั้น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138 ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและเพื่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลด้วย (คณิต ฌ นคร, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปรากฏองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมอย่างแท้จริงในการสอบสวนคดีอาญาต้องประกอบไปด้วยข้อมูลสาระสำคัญ 2 ประการร่วมกัน คือ ข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด กับ ข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งในประการที่ 2 นี้ การสอบสวนในประเทศไทยแทบจะไม่ได้มีข้อเท็จจริงในส่วนนี้เลย

ภาพที่ 3 แสดงการสอบสวนคดีอาญาตามหลักนิติธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การสอบสวนที่มีประสิทธิภาพภายใต้หลักนิติธรรมนั้น จะต้องทำการสอบสวนเพื่อตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ (Examination Principle) ให้ได้ข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วน 2 ประการคือ 1) ข้อเท็จจริงของการทำความผิด และ 2) ข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด โดยจะต้องส่งผ่าน “ความจริงแท้” ทั้ง 2 ประการดังกล่าว จากการทำงานของกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ที่กระทำโดยตำรวจและพนักงานอัยการ ตามหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญา ไปยังผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาและนำไปสู่การใช้ดุลพินิจในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) จากการศึกษาที่มีข้อเสนอแนะว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีมีคุณภาพนั้น การจะลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคลได้ ผู้ใช้ดุลพินิจพิพากษาลงโทษจำเป็นต้องยึดหลักนิติธรรมเป็นกรอบความคิดและการทำงานเป็นพื้นฐาน และคำพิพากษาต้องอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการใช้ “หลักตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) อย่างเป็นกระบวนการเพื่อนำคดีเข้าสู่ “ความเที่ยงธรรม” ของการพิพากษาคดีเป็นรายบุคคลได้จริง เพื่อให้เกิดการใช้ “มาตรการบังคับทางอาญา” ให้เหมาะสมกับบุคคล ซึ่งเป็นมาตรฐานของการสอบสวนและพบในประเทศต่างๆ ที่ใช้ระบบกฎหมายเดียวกันกับประเทศไทย เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คณิต ณ นคร. (2556). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2556). ประมวลกฎหมายอาญาหลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2564). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานี วรภัทร์. (2557). มาตรการบังคับทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานี วรภัทร์. (2558). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานี วรภัทร์. (2563). การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในคดีอาญากับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. วารสารกฎหมายสิทธิมนุษยชน, 1(2), 43-44.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2552). นิติศาสตร์แนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- หยุด แสงอุทัย. (2554). กฎหมายอาญา ภาค 1. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- A. V. Dicey. (1959). Introduction to the Study of the Law of the Constitution. 10th ed. London: Macmillan.
- Bernd-Dieter Meier. (2009). Strafrechtliche Sanktionen. 3 Auflage. Heidelberg: Springer.
- Bryan A. Garner. (1999). Black's Law Dictionary. 8th ed. USA: Thomson.
- Claus Roxin. (2014). Strafverfahrensrecht, 24 Auflage. Germany: C.H. Beck.
- Günther Kaiser, Heinz Schöch. (2003). Strafvollzug 5, neu bearbeitete Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag.
- Volker Epping, Gottfried Wilhelm Leibniz. (2015). Grundrecht. 6. Auflage. Heidelberg: Springer.